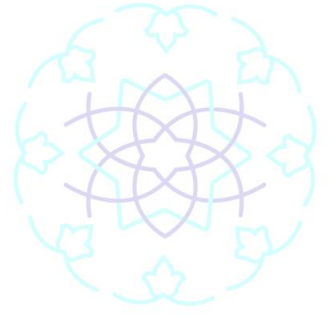

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Yıl / Year: 2, Cilt / Volume: 2, Sayı / Issue: 3

Ocak / January 2024

Ss. / Pp. 58-79

HACI ABDULLAH EFENDİ TÜRBE Sİ

Sait SAMAT¹

Öz

Türbe, Konya ili, Seydişehir ilçesi, Seyit Harun Mahallesi 1606 numaralı sokakta, 217 ada ve 20 parselde olup, Seyit Harun Hamamı'nın kuzeybatısında yer almaktadır. Türbe, dikdörtgen planlı olup, malzeme olarak da duvarları kesme taş ve moloz taşlarla örölü, çimento derzli olup üzeri kiremit malzemeli olup, kırma çatıyla örtülüdür. Türbenin yapım kitabesi bulunmamaktadır. Türbe, ölüm tarihi belli olan Şeyh Abdullah Efendi ve ailesi için, Sultan II. Abdülhamit'in emriyle 1903 yılında yaptırılmıştır. Eski şekli bozulmadan, 1955 yılında temelden onarılmıştır. İçerde taş ve ahşaptan sekiz tane sanduka vardır. Türbe, günümüze kadar ulaşabilmiş fakat özgün halini yapılan tamiratlarla yitirmiştir. Hacı Abdullah Efendi Türbesi' bu makalede plan, mimari, malzeme, süsleme özellikleri bakımından tanıtılarak Anadolu Türk mimarisi içerisindeki yeri ve önemi belirlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi, Hacı Abdullah Efendi, Türbe, Mimari, Türk Sanatı.

HACI ABDULLAH EFENDİ TOMB

Abstract

The tomb is located in Konya province, Seydişehir district, Seyit Harun District, on street number 1606, island 217 and parcel 20, and is located northwest of the Seyit Harun Bath. The tomb has a rectangular plan, its walls are made of cut stone and rubble stone, have cement joints, are covered with tile material and are covered with a hipped roof. There is no construction inscription of the tomb. The tomb was built by Sultan II. for Sheikh Abdullah Efendi and his family, whose death date is known. It was built in 1903

¹ Uzman Sanat Tarihiçi, saitsamat23@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6787-6643

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

by the order of Abdulhamit. It was fundamentally repaired in 1955, without losing its old shape. There are eight sarcophagi made of stone and wood inside. The tomb has survived to the present day, but has lost its original form due to repairs. In this article, Hacı Abdullah Efendi Tomb will be introduced in terms of plan, architecture, materials and decoration features and its place and importance in Anatolian Turkish architecture will be determined.

Key Words: history of art, Hacı Abdullah Efendi, Tomb, Architecture, Turkish Art.

Giriş

Mehmed oğlu Şeyh Abdullah Efendi, Bozkır'ın Karacahisar köyünde 1222/1806 yılında doğmuş; sıbyan mektebini köyde bitirdikten sonra babasının talebelerinden olan Bozkır'ın Hocaköyü'ndeki Müderris Memiş Efendi'nin medresesine kaydolmuş; onun himayesinde Nakşibendî Tarikatı'na girmiştir (Değerli, 2013: 192). Seydişehir'de 1833-1869 yılları arası müderrislik ve sonrasında 34 sene Nakşibendî Tarikatı şeyhliği yapan Şeyh Abdullah Efendi 19 Zilhicce 1319/29 Mart 1902'de vefat etmiştir (Ayaz, 1977: 79- 89). Türbenin yapım kitabesi bulunmamaktadır (Danışık, 2007: 49). Türbe, ölüm tarihi belli olan Şeyh Abdullah Efendi ve ailesi için, Sultan II. Abdülhamit'in emriyle 1903 yılında yaptırılmıştır.

Dikdörtgen planlı türbenin duvarları kesme taş ve moloz taşlarla örülü, çimento derzli olup üzeri kiremit malzemeli olup, kırma çatıyla örtülü, 13.70 x 9.10 m. ölçülerindedir (Danışık, 2007: 48). Yapının yalnızca batı cephesi yola bakmaktadır (Danışık, 2007: 48). Batı cephesi yola bakan tek cephesi olup, türbenin diğer cepheleri avlunun iç kısmına bakmaktadır. Buradaki giriş çift kanatlı boyalı metal kapıdır. İçerde taş ve ahşaptan sekiz tane sanduka vardır. Bu mezarlar Şeyh Abdullah Efendi'ye, oğulları Şeyh Hocaken, Hacı Ahmet ve Hacı Şakir'e, müritlerden Uşaklı Hekim Ali'ye, Şeyh Abdullah hanımı Hacı Arife'ye, Şeyh Abdullah kızı Şerife Kadın'a, Şeyh Hacakân Efendi eşi Emine Hanım'a ve aileden diğer hanımlara aittir (Danışık, 2007: 48-49). Şeyh Abdullah Efendi Türbesi de Seyyid Harun Cami ile aynı yıllarda yeniden onarılmış 1982 ve 1988 yıllarında çevre düzenlemesi yapılmıştır. Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 12.03.1983 tarih ve A-4193 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

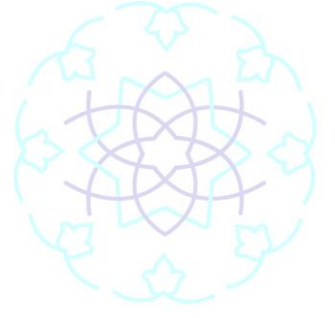
Türbe Mimarisinin Tarihsel Gelişimi

Birçok toplumda olduğu gibi Türklerin de tarihi, M.Ö. 3000 yıllarına uzanan kurgan inşalarıyla, ölümden sonra bir hayatın varlığına inandıkları anlaşılmaktadır (Tuncer, 1986: 25). Bu bağlamda kurganların içlerine konulan cesetlerin tahnit edilerek mumyalanması 11, ölüyle birlikte atlarının, eşyalarının vs ile gömülmeleri, eski Türklerin ölümden sonraki hayatın devam edeceğine inandıklarını gösteren kanıtlardandır (Diyarbakirli, 1972: 254- 256).

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Aynı zamanda ölen kişi için, toplumdaki sosyal statüsüne göre anıt taşlar dikilmesi Göktürkler döneminden itibaren uygulanan bir gelenek olmuştur (Tuncer, 1986: 25). Göktürklerde, ölülerinin üzerine barklar inşa etmeleri, içlerine yiyecek ve kıymız koymaları, Türklerin İslâmiyet’i kabul etmeleriyle birlikte, bu yeni inanışla uyumlu hale getirilerek kendisini çeşitli mimarî formlarda göstermiştir (Şen, 2017: 6). Türklerin konar- göçerlikten yerleşik hayata geçişleri asırlar gerektirmiştir. Ancak bugün Orta Asya Türk boylarının genelde yerleşik düzende ağırlık kazanmaları Karahanlılar (840- 1220) ve İslam dinine geçişle eş anlamda tutulmaktadır (Özkan, 1995: 12).

Büyük ve ünlü kişilerin mezarlarını simgeleştirme İslam- Türk Devletlerinde Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklularda da devam etmektedir. Karahanlılar döneminde ilk defa türbe adı verilen birbirinden ilginç mezar anıtları yapılmıştır. Erken İslam mimarisinde sık karşılaşılmayan bu tür yapıların, özellikle Türkler tarafından zengin bir denemeye konu edildikleri görülmektedir (Özkan, 1995: 12).

Gazneliler dönemi türbe mimarisi, Karahanlıların türbe mimarisi yanında sönük kalmıştır (Aslanapa, 2005: 46). Kule mezar olduğu öne sürülen Künbed-i Kabus (1006) (Tuncer, 1986: 254- 256), türbe mimarisinin ilginç örneğidir (Arık, 1967: 58). Yalnız, Sengbest’deki Aslan Cazib Türbesi (1028 öncesi) gelişmiş bir mimarî gösterir (Aslanapa, 2005: 46).

Büyük Selçuklular döneminde mezar anıtı olarak türbe ve kümbetler karşımıza çıkmaktadır. Büyük Selçuklu türbelerine, Merv’de Sultan Sencer Türbesi, Serahs’ta Ebul Fazl Türbesi, Mihne Ebu Sait Türbeleri örnek gösterilebilir (Özkan, 1995: 13). Kümbetler ilk defa, Büyük Selçuklular döneminde bol sayıda ve zengin örnekleriyle karşımıza çıkmaktadır. Büyük Selçuklu Kümbetleri silindirik veya çokgen gövdeden oluşmakta olup, ölü, yapının bodrum katındaki mumyalık (kripta) kısmına gömülmekte, üst katta ise sembolik bir lahit bulunmaktadır (Özkan, 1995: 13). Üst örtü içte kubbe dışta konik külahtır. Günümüze ulaşan örneklerde, genellikle kubbe görülmekte olup, pramidal külah yıkılmıştır. Kümbetlerde Orta Asya’da malzeme olarak tuğla kullanılmıştır. Büyük Selçuklu kümbetlerine örnek olarak Karagan

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

(Herakkan) kümbetlerini, Meraga'da kümbeti Kırmızı, Nahcivan'da Mümine Hatun Kümbeti, Doğu Radkan Kümbeti, Sultan Tekeş Kümbetini örnek verilebilir (Özkan, 1995: 13).

Anadolu'da, Selçuklular Dönemi'nde inşa edilen türbeler, tarihi, coğrafi ve kültürel değerlerin getirdiği malzeme ile süslemedeki yenilik ve değişikliklere rağmen, ana şeklini muhafaza edip, İran ve Azerbaycan'daki eski örneklerinin bir uzantısı ve Büyük Selçuklu türbe geleneğinin devamı olmuştur. Anadolu türbeleri çoğunlukla taştan ve çokgen gövdeli inşa edilmiştir (Yetkin, 1984: 72). Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu türbeleri yanında, daha mütevazı yapılar olmakla birlikte, mimarî bakımından çok zengin çeşitli kümbet ve türbe formlarının denemelerini göstermişlerdir. Bu yapılar ilk başta bağımsız birer yapı olarak inşa edilirlerken, sonraları bir medrese ve cami yapılarının planlarına dahil olmuşlardır (Aslanapa, 2005: s. 96)

Anadolu'da Selçuklular devrinde gerçekleştirilmiş belli başlı tipler ile onların seçkin örneklerini kısaca şu şekilde sıralayabiliriz (Önkal, 1991: 4- 6)

Beylikler Dönemi türbeleri, Selçuklu türbe mimarî etkisi taşımakla beraber, gelişen yeni anlayışlar sonucu, bazı farklı plân tipleri ve biçimleri göstermiştir (Yetkin, 1957: 39- 43). Bu değişimleri, 14. yüzyıldan itibaren görmek mümkün olmuştur (Şen, 2017: 11).

Niğde Hüdâvend Hatun Türbesi (1312) bunlara verilebilecek örneklerden biridir. Bu yapıya ilaveten tamamen mermerden inşa edilmiş olan Kırşehir Âşık Paşa Türbesi (1322), simetrik olmayan cephe mimarisi ile sol yana konumlandırılmış, yüksek tutulan zengin süslemeli taç kapısıyla Selçuklu mimarisinden farklı bir anlayış gösteren diğer bir yapıdır (Şen, 2017: 11). Bu dönem türbelerinde yeni anlayışların ve arayışların gelişmesiyle birlikte, Selçuklu türbelerinde örneği görülen kare, yuvarlak ve çok kenarlı plân tiplerinden örnekler de verilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde, Selçuklulardaki yuvarlak plânlı yapıların bırakıldığı, bazen dört, ama çoğu zaman altı ve sekiz köşeli türbelerin inşa edildiği görülür (Şen, 2017: 11). Buna istinaden Erken Dönem Osmanlı türbeleri kübik gövdeli, poligonal gövdeli ve baldaken (açık) türbeler olarak sınıflandırılmaktadır (Önkal, 1992: 8- 12).

Selçuklularda görülen mummyalık katı, Osmanlıların ilk devirlerinde de karşımıza çıkmaktadır (Önkal, 1988, 295). Bu dönem yapılarının dış duvar kaplamalarında taş ve tuğla birlikte kullanılırken, nadirde olsa kesme taş ve mermer de yapı malzemesi olarak yer almıştır (Önkal, 1992: 12). Mermer, daha çok yapıların ön cephesinde, alt sıra pencerelerinde, kapı sövelerinde, kemerlerde, sütun başlıklarında, revak tavanlarında, sanduka ve kitabelerde kullanılmıştır (Önkal, 1992: 13). Erken dönem türbelerinde, çini süsleme, taş süsleme, ahşap süsleme ve kalem işi süsleme yer almaktadır (Önkal, 1992: 15- 16- 17).

Klâsik Dönem Osmanlı türbeleri, Mimar Sinan dönemine kadar Erken Dönem Osmanlı türbe mimarisi etkilerini göstermektedir (Gökarslan, 2010, 17). Bu dönem türbelerinde erken devirde kullanılan plân tiplerinden kübik, poligonal ve baldaken plân tiplerinden olan örneklere ilaveten; dikdörtgen ve münferid plânlı şemalar da eklenmiştir. Bu dönemde revağın bünyenin ayrılmaz bir parçası olarak kullanıldığı, gövde ve kasnak kısmına pencerelerin açıldığı, tezyinatın dengeli olarak kullanıldığı ve ayrı bir mummyalık katının olmadığı, cesedin direk toprağa gömüldüğü binalar inşa edilmiştir (Önkal, 1988: 300).

18. yüzyılın ortalarından başlayan ve 19. yüzyılın sonlarına kadar devam eden Batı etkisi Osmanlı Devleti'ni her alanda etkilediği gibi mimaride de etkilemiştir. Bu dönem Barok ve Ampir üslûbunun izleri hissedilmiştir. Klâsik Osmanlı türbelerinden farklı olarak bu dönem türbelerinde, dalgalı yay kemerler, volütlü payanda kemerleri, kırık kademeli kornişler, girlandlar, çelenkler, "C" ve "S" kıvrımları, istiridye motifleri, manzara tasvirleri vs. hâkim olduğu yapılar inşa edilmiştir (Şen, 2017: 13).

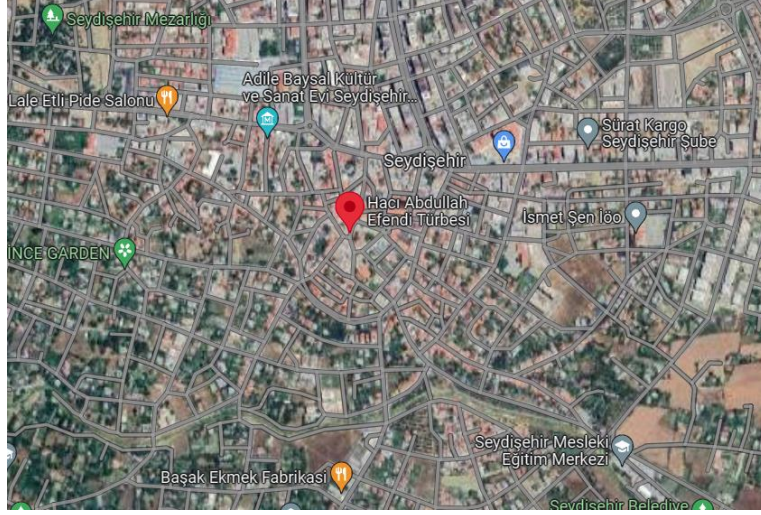
Hacı Abdullah Efendi Türbesinin Konumu, Tescili ve Mülkiyeti

Konya, Seydişehir ilçesi, Keçikapı Mahallesi, 217 ada, 19-20 parselde kayıtlı, mülkiyeti Konya Büyükşehir Belediyesine ait Şeyh Abdullah Efendi Türbesi, Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 12.03.1983 tarih ve A-4193 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Karar eki onaylı tescil fişinde türbe koruma grubu 2. Derece Anıtsal olarak belirlenmiştir.

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Ankara Bölge Kurulunun 01.02.1985 tarih ve 423 sayılı kararıyla Konya, Seydişehir ilçesi, Keçikapı Mahallesi'nde Şeyh Abdullah Efendi Türbesi

ve Seyit Harun Hamamının bulunduğu 217 adanın tamamının koruma alanı olarak belirlenmesine karar verilmiştir.

Şekil 1. Hacı Abdullah Efendi Türbesi'nin Konumu (Kaynak:

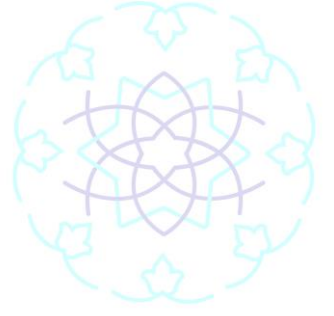
<https://www.google.com/maps/place/Hac%C4%B1+Abdullah+Efendi+T%C3%BCrbesi/@37.4176001,31.8384694,2110m/data=!3m1!1e3!4m6!3m5!1s0x14dada2f9899ae09:0xaedb464b2d7c053f18m2!3d37.4177365!4d31.8460968!16s%2Fg%2F113jlkznf?entry=tu>)

Yapının Tarihlendirilmesi

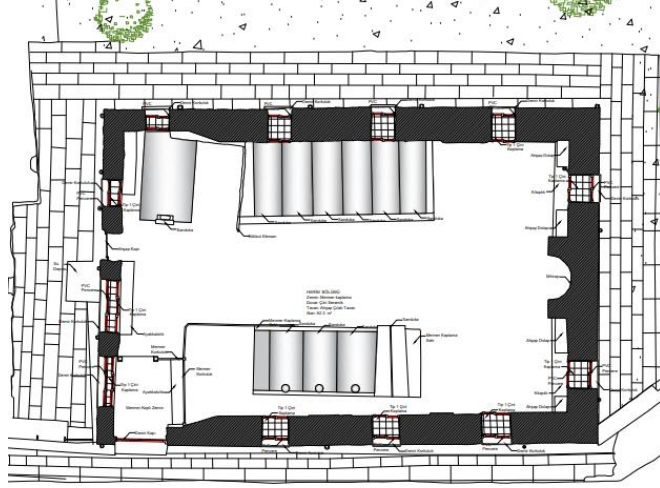
Türbenin yapım kitabesi bulunmamaktadır (Danışık, 2007: 49). Türbe, ölüm tarihi belli olan Şeyh Abdullah Efendi ve ailesi için, Sultan II. Abdülhamit'in emriyle 1903 yılında yaptırılmıştır (Danışık, 2007: 49). Eski şekli bozulmadan, 1955 yılında temelden onarılmıştır (Önder, 1986: 129).

Yapının İncelenmesi

Konya ili, Seydişehir ilçesi, Seyit Harun Mahallesi 1606 numaralı sokakta, 217 ada ve 20 parselde olup, Seyit Harun Hamamı'nın kuzeybatısında yer almaktadır. Türbe dikdörtgen planlı olup, yapının duvarlarında kesme taş ve moloz taş malzeme kullanılmıştır. Yapının üzeri kırma çatılı ve kiremitle örtülüdür. Yapının yalnızca batı cephesi sokağa bakmakta olup, diğer

cepheleri avlu içerisinde yer almaktadır. Türbenin içerisinde taş ve ahşap malzemeli sekiz adet sanduka bulunmaktadır.

Şekil 2. Hacı Abdullah Efendi Türbesi Zemin Kat Planı (Kaynak: Kültür İnşaat Restorasyon)

Cephe Düzenlemesi

Batı cephesi yola bakan tek cephesi olup, türbenin diğer cepheleri avlunun iç kısmına bakmaktadır. Buradaki giriş çift kanatlı boyalı metal kapıdır. Kapının çevresi kesme taşlarla örülmüş, dilimli kemer şeklinde yapılmıştır. Bu dilimlerin içerisine yarım daire şeklinde demir parmaklıklar yapılarak hareketlilik sağlanmıştır. Cephenin zemini yerden yaklaşık 30- 40 cm kadarı fayans malzeme kullanılmıştır.

Cephenin beden duvarlarında kesme taş ve moloz taş kullanılmıştır. Cephede üç adet pencere yer almaktadır. Pencere yarım dairesel pvc malzemeli olup, demir parmaklıdır. Çatıdan sarkıtılan üç adet metal yağmur borusu bulunmaktadır. Çatı saçak altları ahşap malzeme ile kaplanmıştır.

Şekil 3. Yapının Batı Cephesi Görünüşü (Kaynak: Kültür İnşaat Restorasyon)

Yapının doğu cephesi avluyla çevrili cephelerden biridir. Cephe yerden bir kısmı mermer malzeme ile kaplanmıştır. Cephenin beden duvarları traverten malzeme ile kaplanmıştır. Dört adet dikdörtgen biçiminde pvc malzemeli demir korkuluklu pencere yer almaktadır. Cephede dört adet metal yağmur borusu vardır. Çatı saçak altları ahşap malzeme ile kaplanmıştır.

Şekil 4. Yapının Doğu Cephesi Görünüşü (Kaynak: Kültür İnşaat Restorasyon)

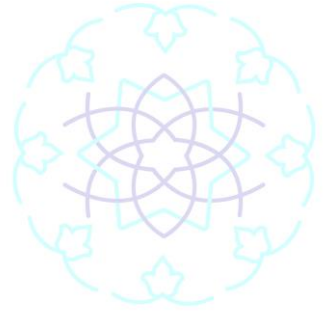

Yapının güney cephesi de avluyla çevrili olan cephelerdendir. Bu cephemizin de yerden bir kısmı mermer malzeme ile kaplanmıştır. Cephede taş malzeme kullanılmıştır. Beden duvarında boya ile yazılmış Allah'ın ismi yer almaktadır. İki adet yarım daire formu pvc malzemeli demir korkuluklu pencereler yer almaktadır. Cephede iki adet metal yağmur borusu vardır. Çatı saçak altları ahşapla kaplanmıştır. Doğu cephesine ortak olan köşede bir adet lamba bulunmaktadır.

Şekil 5. Yapının Güney Cephesi Görünüşü (Kaynak: Kültür İnşaat Restorasyon)

Yapının kuzey cephesi diğer üç cephe gibi avluyla çevrilmiştir. Cephenin zemininin bir kısmı mermer kaplama olup, bir kısmı beton malzemelidir. Cephenin beden duvarlarında taş malzeme kullanılmıştır. Bu cephedeki giriş tek kanatlı olup, yarım daire formu kemerlidir. Girişin üzeri yarım daire formunda metal saçakla kapanmıştır. Kapının sağında bir adet, solunda iki adet yarım daire kemerli pvc malzemeli pencereler bulunmaktadır. Ayrıca girişin sağındaki pencere diğerlerine göre daha küçük olup, pencereler demir korkulukludur. Cephede üç adet

metal malzemeli yağmur boruları vardır. Girişin üzerinde metal malzemeli su deposu bulunmaktadır.

Şekil 6. Yapının Kuzey Cephesi Görünüş (Kaynak: Kültür İnşaat Restorasyon)

Kuzey cephenin karşısında dikdörtgen plana sahip bir tuvalet bulunmaktadır. Tuvalet yapısı itibariyle çıkıntılı olup üç bölüme ayrılabiliriz. Cephe beden duvarları traverten malzemeli olup, iki adet tek kanatlı ahşap malzemeli kapıları bulunmaktadır. İki kapı arasında küçük dikdörtgen biçiminde metal malzemeli ve demir korkuluklu pencere yer almaktadır. Mekanın üç bölümü de çatı saçak altında metal bir oluk yer almaktadır.

Mekanın orta kısmı sağ tarafa göre çıkma yapmış olup, cephede aynı malzeme kullanılmıştır. Bu kısımda iki adet dikdörtgen biçiminde metal çerçeveli metal tel malzeme ile çevrilmiş pencereler yer almaktadır.

Mekanın sol kenar kısmı yine aynı malzemeli beden duvarına sahiptir. Bu cephede biri plastik biri metal olmak üzere iki adet yağmur borusu vardır. İki adet küçük dikdörtgen biçiminde pvc malzemeli demir korkuluklu pencereler bulunmaktadır.

Sol kısımdan sonra kareye yakın bir biçimde yer alan mekanın iki tarafı açıktır. Bunlardan yan kısmı metal malzeme ile kapatılmış olup, ön kısmı tek kanatlı metal bir kapısı vardır. Ayrıca kapının yan kısmı ahşapla kapatılmıştır. Depo olarak kullanılmaktadır.

Şekil 7. Bahçede Yer Alan Tuvaletten Genel Görünüş (Kaynak: Kültür İnşaat Restorasyon)

Şekil 8. Bahçede Yer Alan Deponun Önden Görünüşü (Kaynak: Kültür İnşaat Restorasyon)

İç Mekân

Harime batıdan ve kuzeyden olmak üzere iki girişi bulunmaktadır. Girişin hemen solunda yarım daire kemerli bir pvc malzemeli pencere vardır. Pencerenin yanında bir pencere daha yer almakta olup, önünde ahşap malzemedeki ayakkabılık bulunmaktadır. Ayrıca girişin sağında da mermer malzemeli ayakkabılık bölümü bulunmaktadır. Ayakkabılığın solunda kuzey girişi yer almaktadır.

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Dıştan demir parmaklıklı pencereler içerden de çerçevelenmiştir. Pencere açıklıkları içten dışa doğru daraldığı için iç çerçeveleri daha geniştir. Harimin tavan ortası kubbeli olup, kubbesi ahşap çıtalıdır. Türbenin içerisi kubbeden sarkıtılan ve diğer kısımlardan sarkıtılan lambalarla aydınlatılmaktadır. Ayrıca kubbe etrafı ahşaptan çokgen çerçeveli yazı levhalarla, türbenin etrafında ise yazı kuşaklarıyla çevrilmiştir.

Dikdörtgen plana sahip olan türbenin zemini halı ile kapatılmıştır. Ancak girişin ön kısmı seramik malzemelidir. Duvarları çini seramiklidir. Duvarları, hattat Yaşar Göç eliyle sülüs (Danışık, 2007: 48) yazılarıyla donatılmıştır. Türbenin tavanı ahşap çıtalıdır. Güneyde tam ortada yarım daire formulu mihrapta yer alan çiçek motifli çini plakalar Klasik Osmanlı dönemi çini sanatını hatırlatmaktadır. Mihrabın her iki yanında ahşap malzemeli dolaplar yer almaktadır.

Kuzey girişinin solunda bir adet sanduka yer almaktadır. Bu sandukanın sağ kısmı bölücü elemanla ayrılmıştır. Ayrı olan diğer kısımda birleşik vaziyette yer alan sandukalar vardır.

Batı girişinin sağında ise üçü birleşik diğeri ayrı olmak üzere dört adet sanduka bulunmaktadır.

Şekil 9. Batı Cepheye Yer Alan Sandukalar (Kaynak: Kültür İnşaat Restorasyon)

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Şekil 10. Harimden ve Karşıda Yer Alan Sandukalardan Görünüş (Kaynak: Kültür İnşaat Restorasyon)

Şekil 11. Kuzey Cephe Girişi ve Karşı Sanduka Görünüşü

HACI ABDULLAH EFENDİ TÜRBESİ

Yıl / Year: 2, Cilt / Volume: 2, Sayı / Issue: 3
Ocak / January 2024

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Şekil 12. Türbe Duvar Süsleme Detaylarından Görünüş

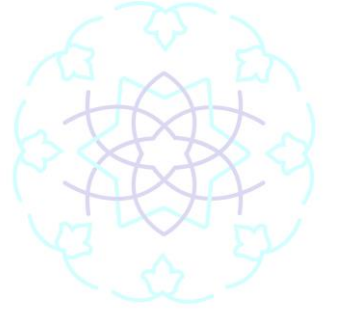

Şekil 13. Mihraptan Genel Görünüş

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Şekil 14. Kubbeden Detay Görünüş

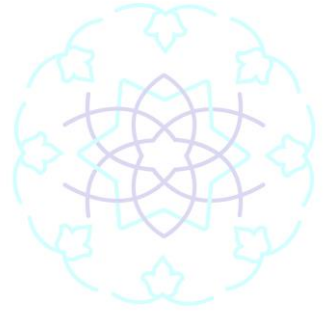
Süsleme

Yapının dış cephesi sade bir görünüme sahip olup, süslemeler daha çok iç mekanda toplanmıştır. İç mekanda yer alan süslemeleri; yazılı, bitkisel ve geometrik olarak ayırabiliriz.

Yazılı Süsleme

Yapıda en yoğun süslemelerin görüldüğü çeşitlerden biri de yazılı süslemedir. Kubbe etrafında yer alan geometrik biçimde tablolarla Allah'ın isimleri yer almaktadır. Beden duvarlarının üzerlerinde yer alan ve mekanın tüm kenarlarını dolanan yazı kuşakları bulunmaktadır.

Şekil 15. Duvar Kuşağı Yazısından Örnek

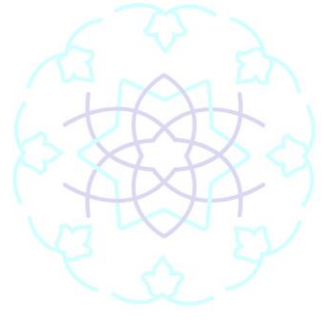

Şekil 16. Geometrik Şekilli Levhalarda Yer Alan Yazılar

Mihrapta Allah ve Muhammed isimlerinin yanı sıra mihrabın sağında ve solunda yazı kuşakları yer almaktadır. Ayrıca yer yer olmak üzere beden duvarlarında da yazılara rastlamak mümkündür

Şekil 17. Mihrabın Etrafını Çevreleyen Yazı Kuşakları

Bitkisel ve Geometrik Süslemeler

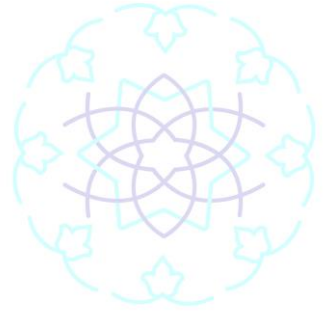
Yapıda bitkisel süslemeler iç mekanda bulunmaktadır. Beden duvarlarında yer alan çinilerin yüzeylerinde hatayiler, laleler, hançeri yaprakları, ince dallar ve çiçek motiflerinden oluşan kompozisyonlar bulunmaktadır. Beden duvarların üzerinde yer alan yazı kuşaklarının alt kısımlarında ve üst kısımlarında palmet motiflerinden oluşan bir sıralama kompozisyonu vardır. Ayrıca duvaralarda yer alan her çini panonun ortasında da bir palmet motifi süsleme kuşağı yer almaktadır. Mihrabın büyük bir bölümünde çiçek ve yaprak motiflerinden oluşan bitkisel süslemeleri görülmektedir. Mihrabın her iki yan kısımlarının alt uçlarında geç dönemde karşınza barok- rokoko tarzı vazodan çıkan büyük dallar ve iri motiflerden oluşan kompozisyonlar mevcuttur.

Geometrik süslemeler nadir bulunmaktadır. Bunlar kubbede yer alan çokgen ve dairesel tablolar sayılabilir. Ayrıca çokgen tabloların içerisinde yazıların etrafını saran sarmal zencireklerde geometrik süslemelere aittir.

Kütahya çiniciliği, neo-klasik üslûbun hâkim olduğu XX. yüzyılın başlarında yeni bir canlanma ile değişerek İznik çinilerinin klasik desenlerine dönmüş ve başarılı örnekler vermeye başlamıştır (Yetkin, 1993: 334). Eyüp'teki Mehmed Reşad Türbesi'nin (1918) içini kaplayan panolar, asma yapraklı selvi ağaçları, vazodan taşan çiçekler, bahar dalları ve kırmızının da katıldığı renk çeşitlemesiyle bu canlanışı gözler önüne sermektedir (Yetkin, 1993: 334). Böylece Osmanlı çini sanatının en görkemli örnekleri, küçük çapta da olsa XX. yüzyılın başında yeniden yaşatılmaya çalışılmıştır. İncelediğimiz yapının da gerek yapılış tarihi gerekse bahsettiğimiz örnek yapının çini süslemelerinin üslup özellikleri ile aynı dönem olan XX. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Şekil 18. Çini Üzerinde Yer Alan Hatayi Motifi

Şekil 19. Çeşitli Bitkisel Süslemelerden Oluşan Çini Levha

Şekil 20. Mihrapta Yer Alan Çini Süslemeleri

Sonuç

Anadolu'da farklı dönemlere ait türbe mimarisi örnekleriyle dikkati çeken Konya İç Anadolu'nun bu konudaki en önemli temsilcisidir. Bu anlamda gerek plan tipleri gerekse de süsleme özellikleri ile ön plana çıkmıştır. XVII. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş Türk sanatında

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

kendini gösteren Batılılaşma etkileri, XVIII. yüzyılda sanatın hemen her alanında büyük bir değişimi getirir. Bu değişime paralel olarak ülke topraklarında barok dönemin etkisiyle yapılar inşa edilmeye başlanır. XIX. yüzyılda ise bu konuda daha yoğun bir uygulamaya gidilir. Günümüze kadar ulaşabilenlerin büyük çoğunluğu XIX. yüzyılda yapılmış olmakla birlikte, XVIII. yüzyıl ile XX. yüzyılın başlarında yapılmış olan örnekler de bulunmaktadır (Baş, 2003: 267).

217 ada ve 20 parselde yer alan yapı ölüm tarihi belli olan Şeyh Abdullah Efendi ve ailesi için, Sultan II. Abdülhamit'in emriyle 1903 yılında yaptırılmıştır (Danışık, 2007: 49). Eski şekli bozulmadan, 1955 yılında temelden onarılmıştır (Danışık, 2007: 49). Abdullah Efendi Türbesi dikdörtgen planlı, kırma çatılı planıyla Seydişehir'deki diğer türbelere göre farklılık arz eder. Türbe günümüzde ziyarete açıktır. Yapının duvarları kesme taş ve moloz taşlarla örülü olup, bazı cephelerde traverten kaplama olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca çimento derzli olup üzeri kiremit çatıyla örtülüdür. Abdullah Efendi Türbesi de Seyyid Harun Cami ile aynı yıllarda yeniden onarılmış 1982 ve 1988 yıllarında çevre düzenlemesi yapılmıştır. Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 12.03.1983 tarih ve A-4193 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

Kaynakça

- Anonim. (1980). “Seydişehir”, *Türk Ansiklopedisi*, C:28, Ankara, 1980
- Arık, M. O. (1967). *Erken Devir Anadolu-Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri, Anadolu (Anatolia)*, S. 11, Ankara, 57-119
- Aslanapa, O. (2005). *Türk Sanatı*, İstanbul
- Ayaz, A. (1977). *Seydişehir Tarihi, Seyyid Harun Veli, Şeyh Hacı Abdullah Efendi*, Seydişehir 1977, s 79- 89
- Baş, A. (2003). *Osmanlı Döneminde Konya*, Konya
- Danışık, Ş. (2007). *Seydişehir’deki Türk Devri Yapıları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya
- Değerli, A. (2013). *Osmanlı Döneminde Seydişehir Kentinin Fiziki ve Sosyoekonomik Yapısı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya
- Diyarbakırlı, N. (1972). *Hun Sanatı*, İstanbul
- Gökarslan, U. (2010). *Bursa İlinde Türbeler (XVI-XIX. Yüzyıl)*, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2010
- Karpuz, H. (2004). *Anadolu Selçuklu Mimarisi*, Konya
- Katip, Çelebi, *Cihannüma*
- Koman, M. M. (1945). *Bir Şeri Mahkeme Sicilinden*, Konya, 74- 77
- Oral, Z. (1957). Turgutoğulları, Eserleri, Vakfiyeleri”, *Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, Ankara
- Önder, M. (1986). *Seydişehir Tarihi*, Konya
- Önkal, H. (1988). “Arap Baba Türbesi ve Türklerde Mumyalama Tekniği”, *Dünü ve Bugünüyle Harput, Cilt II*, Türkiye Diyanet Vakfı Elazığ Şubesi Yayınları, Elazığ, 295-300.
- Önkal, H. (1991). *Tire Türbeleri*, Ankara

BAÇINI

SANAT DERGİSİ / ART JOURNAL

- Önkal, H. (1992). *Osmanlı Hanedan Türbeleri*, Ankara
- Özkan, S. (1995). *Edirne Türbeleri*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne
- Sümer, F. (1967). *Oğuzlar (Türkmenler)*, Ankara
- Şen, M. (2017). Şehzade Mehmed Türbesi Tezyinatı, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli
- Tuncer, O. C. (1986). *Anadolu Kümbetleri, Cilt:1*, Ankara
- Uğur, F. (1936). “Seydişehir’in Kuruluşu”, *Konya Halkevi Kültür Dergisi, S.4*, Konya, 21- 29
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, Ankara
- Yetkin, S. K. (1957). “Beylikler Devri Mimarisinin Klasik Osmanlı Sanatını Hazırlayışı”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4/3-4*, Ankara 1957, 39-43
- Yetkin, S. K. (1984). *İslâm Ülkelerinde Sanat*, İstanbul
- Yetkin, Ş. “Çini”, *T.D.V.İ.A, C.8*, İstanbul, 1993, 329- 335